

Історія створення медалі “За мужність в охороні державного кордону України”

Володимир Лазаренко (Київ)

Зрозпадом Радянського Союзу та створенням незалежної держави Україна, 4 листопада 1991 р. були утворені прикордонні війська України. В процесі утворення та становлення Прикордонних військ України постало питання про створення нагороди для військовослужбовців прикордонних військ та осіб, які надавали допомогу в охороні державного кордону.

Після підписання Указів Президента України від 18 листопада 1996 р. № 1094 “Про відомчі заохочувальні відзнаки”, від 13 лютого 1997 р. № 134 “Про тимчасове положення про відомчі заохочувальні відзнаки” та від 9 вересня 2000 р. № 1055 “Про внесення змін до Указу Президента України від 13 лютого 1997 р. № 134 почалася робота із створення своїх безпосередньо прикордонних нагород.

Однією з перших нагород 22 березня 2000 р. наказом Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України за № 122 затверджується відзнака “За мужність в охороні державного кордону України”, а потім в 2000 р. – медаль.

Відомча відзнака “За мужність в охороні державного кордону України” мала округлу форму з вушком, за допомогою якого він кріпився до невеличкої колодки. Діаметр відзнаки 32,5 мм, розміри колодки: ширина 30 мм, висота 22 мм. Лицьову сторону було скопійовано з медалі “За відзнаку в охороні державного кордону СРСР” з деякими відмінностями у формі одягу прикордонника, а також з появою на прикордонній відзнаці Малою Державною Гербу України. Зворотна сторона відзнаки також не зазнала великих змін. Замість напису “За відзнаку в охороні державного кордону СРСР” з’являється напис “За мужність в охороні державного кордону України”, а в нижній частині – лаврова гілка. Суттєвою відмінністю відзнаки була колодка, яка за своєю формою відрізнялася від своєї попередниці, а також кольорова гама нагородної стрічки. Нагородна стрічка мала два кольори, притаманні як прикордонним військам (дві зелені смужки по краях), так і українському козацтву (малинова основа колодки). Колір медалі жовтий. Усього нагороджено відзнакою 25 чоловік.

У 2000 р. роботу із створення та затвердження медалі ведеться активно. На розгляд членам Колегії Державного комітету у справах охорони державного кордону України подається три варіанти медалі “За мужність в охороні державного кордону України”, автор проекту Н. Я. Лебідь. Фактично усі варіанти медалі були схожі між собою, відмінністю було тільки те, що в першому варіанті на лицьовій

стороні медалі по колу було розміщено напис “За відзнаку в охороні державного кордону”, усі останні відмінності полягали у формі колодки і кольорі стрічки. Пропонувалося виготовляти нагороди із срібла, жовтого і білого металів.

2 жовтня 2000 г. Наказом Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України за № 533 було затверджено відзнаку – медаль “За мужність в охороні державного кордону України”.

У Положенні значилося:

1. Відомчим заохочувальним знаком – медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” нагороджуються військовослужбовці прикордонних військ України та інші особи.

2. Нагородження медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” проводиться:

за особисту мужність та відвагу, виявлені під час виконання завдання з охорони державного кордону України;

за відмінне керування військами, підрозділами, прикордонними нарядами під час виконання завдань з охорони державного кордону України;

за високу пильність та ініціативні дії, у результаті яких було затримано порушників державного кордону України;

за самовіддану активну допомогу Прикордонним військам у виконанні завдань з охорони державного кордону.

3. Нагородження медаллю “За мужність

в охороні державного кордону України” здійснюється наказом Голови Держкомітету – Командуючого Прикордонних військ України з представлення встановленого зразку командуючих військ направлень, командирів з’єднань та частин.

4. Медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” можуть бути нагороджені іноземці.

5. Нагородження медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” може бути проведено посмертно.

6. Вручення медалі “За мужність в охороні державного кордону України” здійснює Голова Держкомітету – Командуючий Прикордонних військ України або за його дорученням інші посадові особи Прикордонних військ України.

7. Нагородженому медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” вручається медаль та посвідчення до неї. Військовослужбовцям та працівникам за трудовим договором Прикордонних військ України видається одноразова грошова допомога у розмірі одного посадового окладу.

8. В особових справах військовослужбовців та працівників за трудовим договором прикордонних військ України, нагороджених медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” робиться відповідний запис.

9. Військовослужбовці, нагороджені медаллю “За мужність в охороні державного кордону України”, заносяться у почесну книгу з’єднання, частини, де вони проходять службу.

Державний комітет у справах охорони державного кордону України

Григоря
Сергія
Петровича

наказом Голови Держкомітету
№ 487

від „27” грудня 2001 р.

нагороджено медаллю
„За мужність в охороні
державного кордону
України”

Голова Держкомітету
М.М. Литвин

„27” грудня 2001 р.

Хронологія нагороджень медаллю "За мужність в охороні державного кордону України"

ПН	Військове звання	ПІБ	Посада	примітка
1	сержант	Грищенко Вячеслав Михайлович	командир відділення сигналізації та зв'язку 18 прикздасти 27 прикздаст	срібна (посмертно)
2	рядовий	Гретьяк Ігор Павлович	стрілець 18 прикздасти 27 прикздаст	(посмертно)
3	генерал-лейтенант	Чікал Адам Васильович	народний депутат України	
4	генерал-полковник	Держак Леонід Васильович	голова Служби безпеки України	срібна
5	генерал-полковник	Шилошнін Павло Анатолійович	перший заступник Голови ДК	срібна
6	генерал-лейтенант	Макаров Анатолій Андрійович	заступник Генерального військового інспектора ГВІ при Президентові України	
7	генерал-лейтенант	Бондарь Володимир Михайлович	командувач військ Південного напрямку	
8	генерал-лейтенант	Лейда Борис Володимирович	командувач військ Південно-Східного напрямку	срібна
9	генерал-лейтенант	Йолтуховський Микола Михайлович	командувач військ Північно-Західного напрямку	срібна
10	генерал-майор	Назаренко Віктор Олександрович	командувач військ Кримського напрямку	срібна
11	полковник	Голішко Володимир Васильович	начальник НАПВУ	
12		Павлюк Микола Пантелеймонович	начальник Одеського морського торгового порту	
13		Стребко Станіслав Кирилович	начальник Іллічівського морського торгового порту	
14		Тулушкін Юрій Іванович	начальник Херсонського морського торгового порту	
15		Хабаров Валерій Оскарович	начальник Миколаївського морського торгового порту	
16	капітан 1 рангу	Архипов Микола Миколайович	в/ч 1469	
17	полковник	Івашин Микола Миколайович	в/ч 9997	
18	полковник	Самошкін Михайло Михайлович	в/ч 1469	
19	полковник	Сковерко Олександр Семенович	в/ч 9997	
20	капітан 2 рангу	Босог Валерій Григорович	в/ч 2382	
21	капітан 2 рангу	Наумкін Олександр Львович	в/ч 2138	
22	капітан 3 рангу	Міходуй Володимир Миколайович	в/ч 2138	
23	капітан-лейтенант	Телічко Олег Васильович	в/ч 2382	
24	старший лейтенант	Батіал Віктор Миколайович	командир електромеханічної бойової частини КМО 2 рангу	
25	мічман	Ліплявенко Олександр Андрійович	в/ч 2382	
26	генерал-армії України	Губенко Валерій Олександрович		срібна (посмертно)
27	полковник	Малахов Володимир Петрович	начальник 6 прикздаст ПнЗХН	
28	майор	Волошин Віктор Олександрович	заступник начальника загону з ВР - начальник відділу 7 прикздаст ПнЗХН	
29	старший лейтенант	Кринський Євстахій Євстахійович	начальник 9 прикздасти 7 прикздаст ПнЗХН	
30	старший лейтенант	Маковець Володимир Ілліч	начальник 2 влк «Порубне-авто» кпп «Порубне» окп «Буковина» ПнЗХН	
31	прапорщик	Скромний Олександр Петрович	помічник начальника 11 прикздасти 7 прикздаст ПнЗХН	
32	мол сержант з/к	Дзезіда Іван Йосипович	мол контролер влк «Мостиска-пасажирська станція» окп «Прикарпаття» ПнЗХН	
33	старший лейтенант	Халабзар Микола Сергійович	заступник команданта 1 приккомендатури 31 прикздаст ПнЗХН	
34	полковник	Руденко Володимир Павлович	начальник кафедри кінології НАПВУ	
35	генерал-лейтенант	Олексієнко Борис Миколайович	голова Держкомітету	срібна
36		Шинько Олександр Сергійович	заступник голови Української спілки промисловців і підприємців	
37	полковник	Козієнко Володимир Васильович	начальник окп «Прикарпаття» ПнЗХН	
38	майор	Кобенко Павло Анатолійович	комендант 3 приккомендатури 31 прикздаст ПнЗХН	
39	майор	Мосячук Ігор Миколайович	комендант 5 приккомендатури 27 прикздаст ПнЗХН	
40	капітан	Бойко Валерій Володимирович	начальник влк «Шегіні-4» кпп «Шегіні» окп «Прикарпаття» ПнЗХН	
41	капітан	Бойчук Віктор Іванович	начальник влк «Вадул-Сирет» окп «Буковина» ПнЗХН	
42	капітан	Босак Юрій Михайлович	начальник 26 прикздасти 31 прикздаст ПнЗХН	
43	капітан	Брушчій Сергій Васильович	начальник влк «Дрищів» кпп «Дубровиця» 6 прикздаст ПнЗХН	
44	капітан	Вороненко Вадим Миколайович	начальник 15 прикздасти 7 прикздаст ПнЗХН	
45	капітан	Поляков Роман Борисович	начальник 17 прикздасти 27 прикздаст ПнЗХН	
46	старший лейтенант	Козак Микола Іванович	начальник 16 прикздасти 6 прикздаст ПнЗХН	
47	старший лейтенант	Чорний Володимир Миколайович	начальник 8 прикздасти 27 прикздаст ПнЗХН	
48	полковник	Сабдаш Олександр Олександрович	начальник 1 прикздаст ПдСХН	
49	полковник	Куропата Валерій Вікторович	начальник 3 прикздаст ПдСХН	
50	полковник	Костюк Володимир Олександрович	начальник 105 прикздаст ПдСХН	
51	підполковник	Нерода Віктор Васильович	начальник 4 прикздаст ПдСХН	
52	майор	Гончаров Леонід Іванович	начальник влк «Лухів» 5 прикздаст ПдСХН	
53	капітан	Нехаєнко Андрій Петрович	начальник влк «Новгород-Сіверський» кпп «Семенівка» 105 прикздаст ПдСХН	
54	капітан	Панченко Вадим Олександрович	начальник прикордонного ОР відділення 1 прикздаст ПдСХН	
55	капітан	Пликовець Віталій Валерійович	начальник 4 прикздасти 3 прикздаст ПдСХН	
56	капітан	Хілковський Олег Віталійович	старший командир вертольоту 2 вертолітної ланки 26 оад ПдСХН	
57	старший лейтенант	Мілінчук Володимир Іванович	начальник 2 прикздасти 105 прикздаст ПдСХН	
58	прапорщик	Яблонський Володимир Миколайович	контролер 1 к. влк «Нові Яриловичі» 105 прикздаст ПдСХН	
59	полковник	Галанок Яков Сергійович	начальник 25 прикздаст ПдН	
60	полковник	Горинцев Олександр Васильович	начальник відділу підготовки військ - заступник начальника штабу ПдН	
61	полковник	Гресько Валерій Петрович	начальник 24 прикздаст ПдН	
62	капітан 2 рангу	Сьомін Володимир Михайлович	начальник відділення прислужби відділу прислужби штабу 1 обскр ПдН	
63	капітан	Кісіков Віктор Дмитрович	начальник влк «Змаїа-торговий порт» 17 прикздаст ПдН	
64	капітан	Онішчін Сергій Омелянович	начальник 1 прикздасти 24 прикздаст ПдН	
65	старший лейтенант	Єршов Ігор Спирidonович	флагманський артилерист-хімік 18 обскр ПдН	
66	старший лейтенант	Фрадієвський Олександр Іванович	начальник влк «Лісне-авто» кпп «Березівка» 25 прикздаст ПдН	
67	старший прапорщик	Добридень Сергій Андрійович	помічник начальника 13 прикздасти 2 прикздаст ПдН	
68	рядовий	Сашнюк Микола Васильович	стрілець 14 прикздасти 2 прикздаст ПдН	
69	полковник	Васковев Станіслав Йосипович	комендант Окремої спеціальної прикордонної комендатури КрН	
70	полковник	Мушимаєвський Віктор Дмитрович	начальник 79 прикздаст КрН	
71	капітан 1 рангу	Никитченко Василь Миколайович	командир 23 обскр КрН	
72	підполковник	Кучеренко Андрій Аркадійович	комендант 3 приккомендатури 79 прикздаст КрН	
73	капітан	Дорошенко Андрій Олександрович	старший офіцер прикордонного ОРВ «Севастополь» 79 прикздаст КрН	
74	полковник	Гречко Сергій Михайлович	заступник начальника академії з ВР - начальник відділу НАПВУ	
75	полковник	Лазоренко Юрій Петрович	начальник кафедри тактики прикордонних військ НАПВУ	
76	майор	Мартинюк Ігор Анатолійович	командир 3 навчального дивізіону 2 факультету НАПВУ	
77	капітан	Кондратюк Олег Михайлович	заступник начальника кпп «Бориспіль» окп «Київ»	
81		Ющенко Віктор Андрійович	Прем'єр-міністр України	срібна

10. Медаль "За мужність в охороні державного кордону України" носиться на лівій стороні грудей і розміщується після знаків державних нагород України. Замість медалі нагороджений може носити планку до неї, яка розміщується після планок державних нагород України.

11. У випадку втрати (псування) медалі "За мужність в охороні державного кордону України" та посвідчення до неї дублікати, як правило, не видаються. Вони можуть бути видані у порядку виключення за умов, за якими нагороджений не міг запобігти втраті (пошкодженню) медалі та посвідчення.

12. Позбавлення медалі "За мужність в охороні державного кордону України" може бути проведено Головою Держкомітету – Командуючим Прикордонних військ у випадку здійснення нагородження вчинку, який дискредитує звання прикордонника.

13. У випадку нагородження медаллю "За мужність в охороні державного кордону України" посмертно медаль та посвідчення до неї передаються сім'ї нагородженого.

14. Особам, які нагороджені медаллю "За мужність в охороні державного кордону України" надається право поза конкурсного вступу до Національної академії Прикордонних військ України імені Б. Хмельницького.

Відомчий заохочувальний знак – медаль "За мужність в охороні державного кордону України" виготовляється з мельхіору і має форму медальйона.

На лицьовій стороні (аверс) медальйона – зображення чергового прикордонника на фоні прикордонного стовпа з Малим Державним Гербом України. На третьому задньому плані умовне зображення передгірського рельєфу. На зворотній стороні (реверс) – напис "За мужність в охороні державного кордону України", внизу у центрі – лаврова гілка, символ гідності і слави. Лицьова та зворотна сторони мільйону обрамлено бортиком завтовшки 0,7 мм. Усі зображення рельєфні. Розміни медальйону: діаметр 32,5 мм, товщина 2,5 мм.

Медальйон за допомогою кільця з вушком з'єднується з прямокутною колодкою, яка обтягнена стрічкою. Розмір колодки: довжина 50 мм, ширина 32,5 мм. На зворотній стороні колодки – застібка для кріплення до одягу.

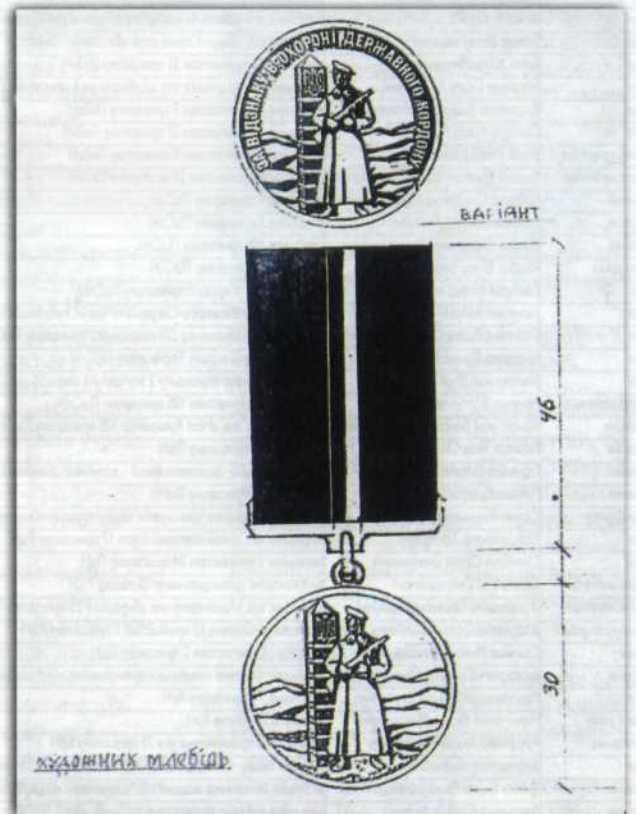
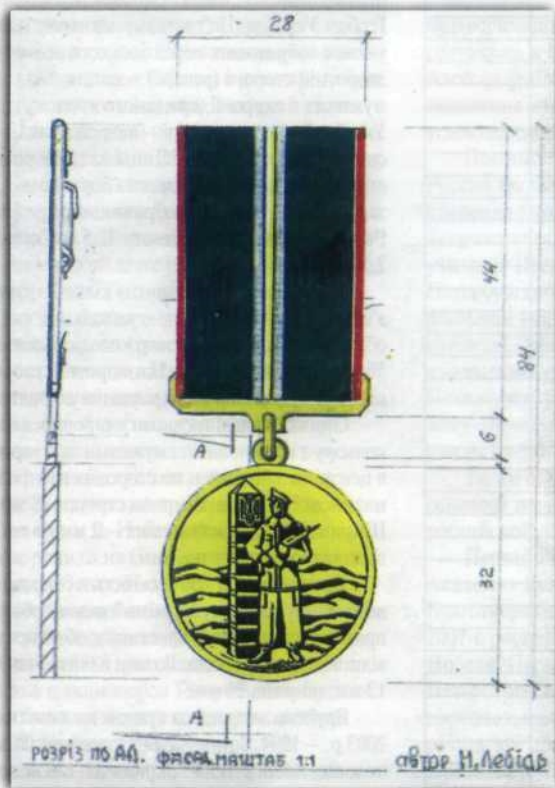
Стрічка медалі шовкова муарова зеленого кольору з малиновими смужками по сторонах і в центрі та з білими – по сторонах центральної малинової смужки. Ширина стрічки 28 мм. Ширина смужок: малинових – 2 мм і 6 мм, відповідно, білих – по 1 мм.

Планка медалі "За мужність в охороні державного кордону України" являє собою прямокутну металеву пластинку, обтягнену відповідною стрічкою. Розмір планки: висота 12 мм, ширина 24 мм.

Вручено медалей за станом на жовтень 2003 р. – 1294. З них двічі нагороджено п'ять чоловік, посмертно – 8, срібною – 50 чоловік.

Випущено медалі "За мужність в охороні державного кордону України" чотирьох видів.

Ескізи медалі художника М. Лебідя

Державний комітет у справах охорони державного кордону України

Полуніна
Віталія Іосифівна
 наказом Голови Держкомітету
 № 207
 від « 5 » травня 2000 р.
 нагороджено відзнакою
«За мужність в охороні державного кордону України»
 Голова Держкомітету
І. І. Полунін *Б. М. Олексієнко*
 « 5 » травня 2000 р.

1

Полковник прикордонних військ України
В. І. Полунін з медалю "За мужність в охороні державного кордону України" (перший ряд треття позиція).

Перший – із жовтого металу з малою колодкою. Другий – срібна з неглибоким різьбленням, третій – з білого металу з неглибоким різьбленням і четвертий – з білого металу з глибоким різьбленням і колодкою, яка відрізняється формою. Відмінність колодки останнього варіанту у тому, що нижня її частина має вигляд двох лаврових гілок, які розходяться. Сьогодні медалей усіх видів було випущено 2500 шт.

В основу цієї статті покладено архівні матеріали: ескізи нагороди М. Лебідь, накази Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України – Головнокомандуючого Прикордонних військ України Б. Алексєнко. Автор висловлює подяку прикордонникам О. Е. Цевелеву та С. П. Трусу за надання допомоги у підборі матеріалів та родині В. І. Полуніна: вдові Любові Миколаївні і сину Ігорю.

2

3

